

איור: אילן אבנר

התשמע קולי

למרות היותה אישה דתייה, שושנה גוגנהיים הפכה לסופרת סת"ם, אחת מתוך שלוש בלבד הפועלות בארץ • אחרי שספרה הראשון מונח מאחורי הפרוכת, היא פונה לנפץ עוד חומה ומציגה פרשנות ויזואלית לפרשת השבוע

רותי זוארץ

הגיעה לעיר, שם קיבלה טטוריו שבו יצרה וחדר במרכז קליטה, שבו התנו ררה עם עולים חדשים נוספים. במסגרת המיקורים שלה בירושלים מצאה מורה שהסכים ללמד אותה. "זה היה כמו בן סיכון גדול עבורו ללמד אותי", היא מבהירה. "בהתחלה הוא לא הסכים ובא לצתי לשכנע אותו ורוכזת כדי שיתר צה. אבל אני מנועה מלחשוף את שמו, לפי בקשתו".

תפילה והתבוננות
ההומנה הראשונה שלה הגיעה מח' ברי קהילה יהודית בסיאטל, שחיפשו דווקא אישה שתכתוב עבורם את ספר התורה. "אנשים שרעו שאני לומדת כתיבה הפנו אותם אלי", אומרת גוגנהיים. "פגשנו והם הסכימו שאעשה זאת. היה לי תנאי אחד: שיצטרפו אלי עוד נשים המוסמכות לכתיבה, וכך היה. מצאנו נשים מתיבות מכל העולם - מקנדה, ממריז, מארצות הברית ועוד

לא ידעתי מילה בעברית", היא משחזרת. "אחרי שטיימתי את הלימודים בארצות הברית ידעתי שאשוב לארץ". וכך עשתה. היא שבה לישראל, וכאן למדה יהדות ולאט לאט נשאבה אל תהליך החזרה בתשובה. אולם זה לא היה סוף הגרורים עבורה. בשנת '95 חזרה לארצות הברית, סיימה תואר שני ביהדות וחינוך וניהלה מרכז ללימודי יהדות ואקולוגיה. "התחום הזה היה אחר הגורמים שקשרו אותי לחזרה בתשובה", היא אומרת. "הקמתי בארצות הברית תוכנית ללימוד אקולוגיה ולי קשר שלה עם היהדות. הייתי המנהלת הראשונה שם, הדירכתי טיולים והעברתי קורסים".

וא התחיל כמושג רפואי, הפך למור שן פסיכולוגי ועבר טרנספורמציה למור שן סוציולוגי; אבל פמיניזם הוא בראש ובראשונה מושג הומניסטי שרואה את האישה כשווה לגברים בערכיה וביכולותיה ושמציינ שגשים יכולות לעשות כל דבר שגברים עושים. למשל, לעסוק בכתיבת סת"ם. שושנה גוגנהיים היא סופרת סת"ם, אחת משלוש שעובדות בארץ, וגם אם לא ברור אם התפקיד שלה קדם להגדרתה כפמיניסטית או להפך, היא מצהירה בפה מלא: "כן, אני פמיניסטית".

עכשיו היא עושה צעד אחד נוסף במי שעול העצמאות הנשית דתית ואוצרת יחד עם יהודית מרגוליס וד"ר רוגית שטיינברג, את התערוכה "נשות הספר" שמוצגת בימים אלו (24.9 - 5.10) בני תחם התנהג הראשונה בירושלים בני סגרת הביאנלה של ירושלים לאמנות יהודית עכשווית. התערוכה מציגה 54 פירושים לפרשת השבוע שנעשו על ידי 54 אמניות בינלאומיות. גוגנהיים (46) גדלה בבית רפורמרי בצפון קרוליינה. בהיותה בת 20 עלתה לארץ לבד במסגרת חילופי סטודנטים של האוניברסיטה העברית. "למדתי עברית באולפן בארץ בתודישי הקיץ ממש מאפס, את אותיות האלף בית, כי

כשהגעתי לארץ חיפשתי במשך עשר שנים בכל רחבי הארץ מישהו שיסכים ללמד אותי את רזי כתיבת סת"ם. הרבה ממי שפניתי אליהם סירבו לי, וגם אם הם הסכימו, כששאלו שאלת רב, הוא ענה על כך בשלילה"

כפני עצמי שאני לא מוכנה לשים את עצמי ואת הרצונות שלי בצד בגלל העובדה שמבחינת הדת ספר שנכתב על ידי אישה הוא לא כשר."

"הזדמנות פז"

מאז סיימה את כתיבת הספר - כשנה - החליטה גונגהיים להנחיל לרגע את הכתיבה בצד. במקום זאת היא פנתה לעסוק באינטנסיביות גדולה יותר בפי רויקט פרשת השבוע. "כשהתחלתי את העבודה על הספר הרגשתי שהמפגש שלי עם הטקסט הוא מפגש אינטימי, אבל הוא גם מפגש שלי עם העם היהודי וההיסטוריה שלנו וכן מה שמחברי את כולנו, בין אם אנתנו דתיים או חילוניים", היא אומרת. "החוויה המורכבת הזו הביילה אותי לרצות להיכנס לעיר מקום של דברים. הרקע שלי כאמנית וכעובדת בקהילה ההגדרה שלי כפי מיניסטרית חבילו אותי לשאול איך נשים יהודיות יגיבו ויפרשו את הטקסטים. חשבתי איך אפשר לחבר נשים למקורות ולגרום להן לשאול שאלות". גונגהיים החליטה לפנות לאמנית מכל העולם, אך לא הצליחה לתאר את מורכבות הפרויקט: "לא הבנתי למה אני נכנסת מבחינה ארמיניסטרטית, אבל החוץ - ליצור תורה ויוזמית על ידי 54 אמניות, בהתאם לפרשנות השבוע - הוא שהוביל אותי". העובדה שהיא הגבילה את החיפוש לאמניות יהודיות שעובדות עם קלף גרמה לכך שתהליך הבחירה התפרש על פני עשר שנים. "בגלריות ברחבי העולם מוצגים יותר אמנים גברים, כך שהמטרה היא להביא את הקול של הנשים לקדמת הבמה ולגרום להן להישמע", היא אומרת. "בנוסף, נוצרה לנו כאן הזדמנות פז להביא את הפרשנות הנשית לטקסטים התנ"כיים. עד כה הרגשתי שאני לא מצליחה להתחבר לפרשנות הקלאסית שממנה אנתנו לומדים, משום שהיא נכתבה כולה על ידי גברים. פרשנות לטקסט היא עניין אישי, סובייקטיבי, והוא מגיע מהמטען האישי שנושא אותו הפרשן ומכאן נובע השורש. ני. א. גבר נתון פרשנות לסיפור של שרה אנטו, שהייתה עקרה, הוא לא יכול להתחבר למקום של האישה שלא מצליחה ללדת ולהביא ילדים לעיר. לט. כשאיש בהא לפרש טקסטים, היא מביאה את הפרספקטיבה שלה. את מי שהיא ואת עצם היותה אישה".

► "עבורי ההלכה זה משוה חי שצריך להתמודד איתו בשיחה בשאלה". גונגהיים צילמה: Andrew Tertess

► "המטרה היא להביא את הקול של הנשים לקדמת הבמה". התחנה "נשות ספר" צילמה: חיים ירושלים

אני מאוד נאמנה לדת ולהלכה, ועבר זמן עד שהייתי מוכנה להצהיר בפני עצמי שאני לא מוכנה לשים את עצמי ואת הרצונות שלי בצד בגלל העובדה שמבחינת הדת, ספר שנכתב על ידי אישה הוא לא כשר"

"בעלי גדל בבית מסורתי קונסרבטיבי והרבה פחות שומר מצוות ממני. אנחנו שומרים מצוות בבית, ובאותה נשי מה מקיימים בו שיה פתוח ולא עושים דברים על אוטומט, בעיניים עצומות". בכל הנוגע לאמונה, גונגהיים לא מאמינה בהגדרות. "אני לא שייכת לרום מסוים", היא מודה, "עבורי ההלכה זה משוה חי שצריך להתמודד איתו בשיחה, בשאלה, בחקירה, בהתבוננות. אחרת היהודות בכלל לא הייתה משוה חי כפי שהיא כיום".

את מגיירה את עצמך בפמיניסטיות. אך זה מתקבל במגזר הדתי? "לקח הרבה שנים עד שהייתי מוכנה לשים בצד את האיסור שמוטל עלי כאישה לכתוב ספר תורה. למרות שאם כתבתי את הסוגיה לפי ההלכה, הרי שהאיסור הוא רק לקרוא ספר שנכתב על ידי אישה ואין איסור על הכתיבה. אבל אני מאוהב נאמנה לדת ולהלכה, ועבר זמן עד שהייתי מוכנה להצהיר

אישה מישראל, שאלו למעשה היו כל הנשים שעסקו בספרות סת"ם בעולם - וכתבנו יחד. בסופו של דבר יצא שכתבתי חצי מהספר".

העבודה על הספר ארכה כחמש שנים מתושיה, "כולל הזמן שכתבתי לבר והזמן שבו הנשים הצטרפו אלי וכתבנו יחד". תהליך העבודה היה ארוך ומורכב וכלל לא רק כתיבה תמה, אלא גם אלמנטים רוחניים. "בזמן שכתבתי היה לי סדר יום שבבסיסו היה כמו עבודה לכל דבר, אבל היו בו אלמנטים נוספים כמו תפילה והתבוננות פנימית", היא מספרת.

תוך כדי כתיבת הספר הסתיתם הפרק הדומים בחייה, וגונגהיים שבה לירושלים ליהם ופרשת המאמנות שלה. כיום היא מתגוררת עם בעלה ושני בניהם בנישואים אצות. "בעלי מאוד פמיניסטי בעצמו ומזמין אותי להיחלץ מעבר, והוא לא מובן מאליו. אני מכירה מספר סת"ם שלא עוסקות במקצוע משום שבו עולה מתנגד לכך בתושיה, היא מספרת.

